אורה של טבריה

פרקים מאלפי בינה ויראה, רגשי הוד והליכות חיים בתוך השלושים של האי גברא רבא, גיבור וליש, חסיד ועניו משיירי כנסת הגדולה

הגאון הנפלא רבי אברהם דוב אויערבך זצוק"ל רב ואב"ד טבריה

מאת **יצחק ויינטרוב**

הגאון רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל כשהספיד את החפץ חיים פתח ואמר, כשרעק"א הספיד את הגר"א אמר, בשביל להספיד את הגר"א ולהרים עליו קינה לפי רום ערכו ורוב גדלו צריך להיות בדרגת של הגר"א. ומי שלא בדרגתו אינו מבין בו. דאין אדם משיג במה שלמעלה ממנו. אך כיון דאיתא בחז"ל אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא, ופי' רושו שנשמת הנפטר נמצאת בעת שמספידים אותה. וקיי"ל שבפניו אין אומרים אלא מקצת שבחו, ע"כ אנו יכולים להספיד את הגר"א. והמשיך רבי אלחנן הא הדין דבש־ ביל להספיד את החפץ חיים צריך להיות בדרגת הח"ח, אך באותו התר שהשתמש רעק"א להספיד את הגר"א אנו יכולים להספיד את הח"ח. דברים אלו אמר רבי יענקלי גלינסקי בקול נהי ובכי בפתח הס־ פדו על מרן הסטייפלער זצוק"ל.

ואנו הקטנים אין לנו שום השגה בהאי גברא רבא חסידא ופרישא גאון ישראל והדרו ענק שבענקים, שהעניק חמה בקומתו והעניק והשפיע על כל הסובבים אותו ועל כל הדור כולו. אלא רק במה שהורשה לנו מעט להתבונן בהליכות חייו המופלאים, וקצת במה שזכינו שקירב אותנו והרעיף עלינו במעט מעוצם גדלותו וירא־ תו וכל דברנו הם רק מילות מגו־ מגמות היוצאות מלב נשבר בחינת גנוחי גנוחי וילולי יליל של אבל יחיד על הסתלקות מאור עיני יש־ ראל נזר הבריאה ותפארתה שהיה טוב לישראל מטיפה של גשמים ומגלגל החמה. וכל הדברים הללו אינם אפילו מקצת שבחו אלא בחינת אפס קצהו תראה, וכולו לא תראה!

עמל ועבודת ה'

הגאון רבי אברהם דב אויערבך זצוק"ל היו כל ימי חייו מקשה אחת של עבודת ה', מיום עומדו על דעתו בבית אביו הגדול מרן הגרש"ז זצוק"ל, ובמשך כל ימי חייו בת"ת עץ חיים, בישי"ק עץ חיים, בישיבת סלבודקא, וכמעט מיד אחר נישואיו לאחר פטירת חמיו הגאון הגדול רבי אשר ורנר רבה של טבריה זצוק"ל, כשעבר לכהן פאר כרבה של טבריה והוא אברך כפשוטו וכמדרשו, בן עש־ רים ושתיים (ומורו ורבו רבי יח־ זקאל אברמסקי אמר עליו: ראוי הוא להורות, ראוי הוא לאותה איצטלא). ועד זיבולא בתרייתא ממש כאשר נספר בהמשך.

ידוע המשל שאמרו בעלי המוסר, שתרנגול שנפל ויש חשש שהוא טריפה, בודקים אותו האם הוא שוחה במים נגד הזרם, אם הוא יכול לשחות נגד הזרם הרי שהוא כשר. והנה מורנו הגדול שר התורה והיראה הגאון רבי אברהם דב זצוק"ל גדל בשערי חסד בבית אביו הגדול הגרש"ז, ובצעירותו ממש בגיל עשרים ושתיים גלה לעיה"ק טבריה לשמש ברבנות. ואז היתה בטבריה קהילה יפה של חסידים ואנשי מעשה. בביהמ"ד המרכזי התפללו כשבעים אברכים חובשי שטריימלעך (יותר מאוחר כאשר הכתירו את הברכת אברהם לאדמו"ר מסלונים, הסלונימער חסידים פתחו את השטיבל דחסי־ די סלונים בת"ת אור תורה ועברו להתפלל שם בראשות האדמו"ר זצ"ל). ובמשך השנים העיר טב־ ריה התרוקנה מתושביה החרדים, ונשארו בה מתי מעט יראי ה'. וכידוע העיר טבריה עצמה היא לא מקום פשוט מבחינה רוחנית (יש אדמו"רים ורבנים שעד היום אוסרים לנסוע לטבריה בימי הקיץ) ורבי אברהם דוב גר בעיר הזאת יותר משישים שנה, ולא הושפע במאומה מהמקום, ועד זקנה ושיבה לא כהתה עינו ולא נס ליחה, וכל הנהגתו ודיבורו ומשאו ומתנו היה בעדינות מופלגת ובא־ צילות מיוחדת, כאילו יצא עכשיו משערי חסד מבית אביו הגדול. ונהפוך הוא! הוא בכח אישיותו הגדולה השפיע על המקום.

הייתי עמו בחתונה של איזה יהודי מתושבי טבריה. הרב היה מסדר קידושין ונשאר לכל הח־ תונה עד אחרי ברכת המזון. הרב אמר לי, אתה יודע למה באתי? כמובן ששתקתי. ואז הוא אמר לי, חסד, פשוט לעשות חסד. מכיון שהוא ישב לבד במזרח נעמדתי לידו לשמוע את אמרי פיו, והוא אמר לי, תביא כסא, תשב. ישבתי לידו שעתיים, אלו היו שעתיים של מעין עולם הבא. הרב הרעיף דברי תורה כמעין המתגבר כיד ה' הטובה עליו. אבל א"א היה שלא להתפעל כיצד הרב אכל, בעדינות מיוחדת. מי שלא ראה את זה לא יוכל להבין עד כמה הוא לא היה מונח באוכל. ואגב עם כל חתיכת עוף, הרב אכל חתיכת לחם, לא העזתי לשאול אותו מדוע, אולי משום שיש מפקפקים שבזמננו שעיקר הסעודה זה לא הלחם, לא בטוח שהפת פוטרת את כל מה שבא בסעודה.

איתא בגמ' ב"ב ט"ז, ר"א המר־ דעי אומר איצטגנינות היתה בלבו של אברהם אבינו שכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו. אצטגני־ נות פי' רש"י חוזה בכוכבים והיינו חכמה. זה היה הגאון רבי אברהם דב, חכימא דיהודאי סיני ועוקר הרים וטוחנן, חריף מאין כמוהו ובקי בכל מכמני התורה, התורה הייתה סדורה אצלו בסדר מפליא והיה מדמה דבר לדבר ממקומות רחוקים ונדחים בארץ לא עבר איש, והראה איך הכל מסתדר עם השכל הישר והפשוטו של מקרא. היו לו עיניים מיוחדות לראות מה שאחרים לא ראו, והיה לו פה נפלא לבאר את דבריו בתכלית החן והיופי. עד שכל מלכי - ומאן מלכי רבנן, מזרח ומערב מקצה העולם ועד קצהו היו משכימים לפתחו להביא אליו את הדבר הק־ שה ושואלים לעצתו אשר הייתה כדבר האלוקים. וגם לרבות מה־ דורות הקודמים היה לו תשובות עם גדולי עולם מהדור הקודם כמו רבי הערש פסח פרנק זצ"ל ורבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל בענייני עגונות, והוא אברך צעיר לימים.

וגם היו באים להתענג על אמרי פיו ושעשועי דבריו שהיו נוטפות שושנים ומור עובר. כל דיבורו ושיחו היה מלא חן, שזור בדברי חז"ל ושפתו הייתה מליצית בלשון התנ"ך והפייטנים. והכל בהשקט וברוגע ובהצנע לכת, כל דיבורו כדברי חכמים בנחת נשמעים עטוף בחן ענוותנותו המיוחד, והדברים ידועים. וכמה ת"ח מפורסמים היו נוסעים לשהות בטבריה ע"מ לשוחח עמו ולהשתעשע עמו לה־ תענג על דיבוריו הנפלאים, ובמשך שנים רבות אח"כ היו מספרים על החוויה המיוחדת שחוו אצלו.

ואם הזכרנו את רבו רבי יח־ זקאל אברמסקי זצ"ל. אי אפשר שלא לספר את אשר סיפר לי אבי מורי רבי אברהם שליט"א. מה שסיפר לו רבי אברהם דוב. שרבי יחזקאל שהה פעם בטבריה לנופש, ולעת חזרתו רבי אברהם דוב ליווה אותו, ורבי יחזקאל אמר לו זה די נחמד כאן והייתי נשאר כאן עוד כמה ימים, אך אני מוכרח לחזור כי מחר אני צריך למסור שיעור כללי בישיבה (סלבודקא). רבי אברהם דוב אמר לו שהוא זוכר לפני שמונה עשרה שנים בעת שלמד בישיבה, שלמדו בישיבה את אותה סוגיה והרב אמר אז שיעור באותו סוגיה. רבי יחזקאל שאלו והאם אתה זוכר מה שאמרתי? ורבי אברהם השיבו כן ותיכף חזר על השיעור, ורבי יחזקאל אמר לו בהתפעלות את השיעור הזה אני מתכוון למסור מחר. למחרת רבי יחזקאל פתח את השיעור ואמר, רבותי מצאתי לי תלמיד! מצאתי תלמיד שזוכר שיעור מלפני שמו־ נה עשרה שנים. רבותי, תדעו כיצד צריך ללמוד שיעור כללי.

עם גדולי התורה

בעת היותו משותף על כסא גלגלים ספרתי לו שבספר 'רבי יעקב' (על תולדות רבי יעקב קמנצקי זצ"ל), מובא שכאשר רבי יעקב שהה בטבריה לרגל שמחת אחד מצאצאיו, נכנס לבקר את רב העיר. ויש תמונה יפה כיצד שניהם משוחחים יחד. הרב השיב לי, רבי יעקב לא היה אצלי בבית. אמרתי לו, ראיתי תמונה איך שרבי יעקב והרב משוחחים. הרב השיב לי, מישהו דפק אצלי בדלת ושאל האם רבי יעקב יכול להכנס. שא־ לתי, איזה רבי יעקב? והנ"ל השיב רבי יעקב קמנצקי. אמרתי לו חלילה לי מלהטריח את רבי יענקב שהוא מגדולי הדור ומבוגר ממני בעשרות שנים לעלות אלי שלוש קומות. מיד לבשתי את הכובע והחליפה וירדתי בזריזות אליו לרחוב וליוויתי אותו לאכסניה שלו במלון פלורידה ושם שוחחנו. ואם דיברנו על הדירה שלו בקו־ מה השלישית, נוסיף שבהזדמנות סיפר לי (יש להקדים שהרב היה גר בנין משותף, שנבנה ע"י קבוצת יהודים חרדים שהתאגדו לבנות בנין לאנשים חרדים בלבד). והרב לקח דירה בקומה השלישית. אך הוא חישב את הגובה עם הקבלן שיהיה למטה מעשרים אמה לר־ חוב, בשביל שהנר חנוכה יהיה למטה מעשרים אמה לרחוב.

ואם דברנו על חכימא דיהודאי, נספר על תשובה שנונה שלו לראש ישיבה של אנשי המזרחי, שאמר לו שהוא לא לוקח מתחת לחופה את הברכה אחריתא, כיון שמזכירים בה עוד ישמע בהרי יהודה ובחו־ צות ירושלים קול ששון וקול שמ־ חה קול חתן וקול כלה. וכעת כבר שומעים בהרי יהודה קול חתן וקול כלה, וכיצד אפשר לבקש זאת. הרב השיב לו שכתוב בגמ' ב"ב ס' ע"ב אמר רבי ישמעאל מיום שחרב ביהמ"ק... דין הוא שנגזור על עצ־ מנו שלא לישא אשה וכו'. אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. וא"כ יוצא שכל הנישואין שלנו הם רק בדיעבד וע"ז אנו מבקשים שישמעו קול חתן וקול כלה לכתחילה.

אבל איתא עוד בגמ' שם רשב"י אומר: "אבן טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא".

ולזה הבחינה כולנו שייכים כי בחינה זו הייתה בהגאון רבי אב־ רהם דב זצוק"ל. שכל הרואה אותו מיד מתרפא מתחלואת היצר! באשר אישיותו וחזותו הקרינה אש קודש! אישיות מרוממת רא־ שה בשמים וכולה מלאה ביראת ה' שהייתה אוצרו. וכל הרואה אותו מיד עומד משתומם ונעצר מד־ רכו דרך בני אדם, ואומר לנפשו הביטה וראה את המראה הגדול הזה, את הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל. באשר כל ימי חייו היו מקשה אחת של שלהבת אש קודש שלא נכבתה ולא כבתה ולא עומעמה. וכל המתבונן בו שאב מלא חפנים יראת שמים, והתמ־ לא בוז לענייני העוה"ז הגשמיים, ועלו בליבו רגשות קודש נעלים להתעלות ולהידמות לאשל הגדול והנורא. גם כשלא דיבר מאומה. עצם ראייתו הייתה מחזקת בחינת אין אומר ואין דברים! גם כאשר ראו אותו מהלך ברחוב הלב היה מחסיר פעימה ממראהו. אפי' הילדים הטבריינים היו מפסיקים ממשחקם בעת שהרב היה עובר ברחובה של טבריה ואומרים, הנה הרב, ומביטים אחריו. בחינת מש"כ והיה כצאת משה... יקומו על העם ונצבו והביטו אחרי משה! פעם אמר לי הרב בשם הרב דסלר זצ"ל, אנשים טועים וחושבים שא־ דם גדול עושה מעשה גדול ואדם קטן עושה מעשה קטן. אבל האמת היא שאדם גדול - כל מה שעושה זה מעשה גדול, ואדם קטן כל מה שעושה זה מעשה קטן. וכמה מתאימים דברים אלו על הרב. אני זוכר באיזו חרדה ובאיזו הערצה היינו רואים אותו הולך בזריזות למקוה עם המגבת, הליכתו ישרה בקומה זקופה עם ראש מורכן עיניו ישרות ולא זזות, זקנו מעטר אותו וכולו אחוז שרעפים ומראהו נורא! והיה בחינת הא דפרשו בס־ פרים את הפסוק וילך משה וידבר שמשה רבנו בעצם הליכתו כבר השפיע וזה עצמו היה דיבורו.

עמוד התפילה

תלאה העט ויכלה הדף לתאר ולספר איך הושפענו אנו וכל המ־ בקרים בטבריה מתפילותיו שהיו כבן המתחטא לפני אביו. כל השנה כולה, גם בימי חול הרגילים, גם בימי הקיץ הלוהטים של טבריה. היה מדהים לראות את עבודת התפילה שלו בכל יום מחדש, בחינת היום נתנו וכפי' רש"י שיהיו חביבים בעיניכם כחדשים. לא שבעה העין מלראות את המראה הגדול הזה. איך הרב מגיע לבית הכנסת כולו אומר כבוד, עם ההד־ רת הפנים המיוחדת שעטפה אותו מראהו כמלאך ה'. נעמד בניחותא ומתחיל להתפלל בריכוז עצום במתינות ובנעימות כל מלה ומלה בהטעמה מיוחדת, בהתלהבות הקדושה שהייתה חלק ממנו ובני־ גון שובה לב. מעולם לא מיהר לת־ פוס מנין, תמיד התפלל עם כל הלב ללא שום לחץ וללא שום מהירות, כעבד המתחטא לפני קונו. כל השומע את תפילתו אם לב אבן מתפוצץ ואם לב ברזל נימוח. לא מעט אנשים סיפרו בהתפעלות על הקרבנות של מנחה או אשרי של מנחה של אמצע השבוע ששמעו אותו אומר בנעימתו המיוחדת. וזה נתן להם טעם בתפילה לכל ימי חייהם. וכל הבא במחיצתו הרי הוא דומה לאותו אדם שנכנס לב־ שמי שאע"פ שלא קנה ממנו כלום, יצא ממנו וכל בגדיו מבושמים.

ועל אחת כמה וכמה בשבתות ובימים טובים, באיזה ברעון היה אומר את הפסוקי דזמרה, בהלל הגדול היה מסובב פניו לכיוון הקיר, ומי שהסתכל מהצד ראה את העבודה בלב שבערה בקרבו. פניו היו לוהטים ומאדימים וכל מצחו נטף זיעה. והיה שואג את ההלל בקולו האדיר והערב. ואח"כ מזמור שיר ליום השבת, בניגון שר־ בה לב, איך היה מנגן את המילים טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון וגם בתפילת נשמת היה פונה אל הכותל והיו שומעים את הודאתו להקב"ה בכל רמ"ח אבריו. ובאיזה נעימה נפלאה היה אומר את הישתבח, והכל יודוך!!! והכל ישבחוך!!! והכל יאמרו אין קדוש כה'!!! ואח"כ שירת קל אדון. איה סופר שיוכל לתאר ולהמחיש את הדברים, מי שלא שמע לא יוכל להבין עד היכן הדברים מגיעים.

ובימים טובים באיזו שמחה ובאיזו הטעמה היה שר את ההלל, ומאידך באילו יללות והשפכות הנפש היה אומר את האנא ה' הושיעה נא! בחינת גילו ברעדה. שמחתו בשמחת בית השואבה, הריקוד והשירה הנפלאה וטהר לבנו לעבדך, לעבדך, לעבדך, לעבדך באמת! אמירת ההושענות שלו היתה נוראה! בחינת יראה ושמחה חברו יחדיו, אשרי מי ששמע אותו אומר הושענא אבן שתיה! הושענא בית הבחירה! הושענא טוב הלבנון! מיששו את הטוב! כשאמר הושענא כלילת יופי! התעוררו בלב השומעים גע־ גועים ליופי של ביהמ"ק. וכשהיה אומר הושענא קודש הקדשים! הושענא רצוף אהבה! היה אפשר למשש את האהבה, ואת הקדושה. וכשהגיע להושענא תל תלפיות הרגשנו שאנו עומדים מול שריד קודש הקדשים ומבקשים על התל שהכל פונים. אשרי עין ראתה אלה. קשה להאריך וקשה לקצר, אך באיזה ברעון ומתק שפתים היה אומר את האתה הראת לדעת וכו' בליל שמחת תורה. ובאיזו שמחה היה מפזז ומרקד בשמחת תורה, אשרי עין ראתה אלה למשמע אוזן דאבה נפשנו.

רבי יצחק רוטנר (יליד הארץ וכיום באראב"ב) היה חוזר ומספר בכל הזדמנות, שפעם אחת בחייו שהה בחג השבועות בטבריה וש־ מע את הרב אומר אקדמות. וכזה אקדמות לא שמע מעולם ועד היום זה חקוק בעצמותיו. וכך כל האור־ חים שהזדמנו אי פעם לטבריה ושמעו את הרב להתפלל אשרי במנחה של חול, היו מפליגים על העבודה שלו ועל ההתרוממות שקיבלו מזה. ואנו במשפחתנו כל שיחנו ושיגנו היה בזה. כשחלק מהמשפחה היו בחג בטבריה, וחלק לא. כל השיחה הייתה סביב הרב. איך היו התפילות אצל הרב, באיזה תפילות שימש כש"ץ. ובכל פעם שהיה מגיע יו"ט היינו מק־ בלים געגועים עצומים לרב ולת־ פילותיו, והנפש הייתה משתוחחת עלינו לאמור אהה מי יתן לנו אבר כיונה אעופה אשכונה טברינה. ומעניין לציין שלמרות שהיה בעל תפילה ובעל רגש עצום, בחינת חד בדרא ממש, ברוב שנותיו בטבריה למרות היותו רב ומרא דאתרא לא שימש כבעל תפילה, וגם אחר שנסתלקו הבעלי תפילה הוותי־ קים, החליפו אותם אנשי טבריה היותר מבוגרים. ורק אחרי הגיעו לגיל חמישים לאחר שנסתלקו כל הבעלי תפילה הוותיקים אז באופן טבעי הרב החליף את מקומם.

ומעניין לציין על עבודתו הפנימית, שבימיו האחרונים עת שכבר לא היה ביכולתו לדבר, והיה מחובר לכל מיני מכונות שעקבו אחרי פעילות הגוף, ביקש פעם סידור ודפדף עד שהגיע ליום הכיפורים וסימן שרוצה שיקריאו לפניו את הווידוי. והמשפחה החלה לומר עמו את הווידוי והוא שכב והיה נראה כמתנמנם, ולפ־ תע החלו כל המדדים לעלות וכל המכונות לצפצף והיו מוכרחים להפסיק את הווידוי. והדברים נוראים שגם בשכבו על ערש דווי בזיבולא בתרייתא כשכבר לא יכל לדבר אמר את הווידוי במוחו בכל ליבו ובכל רגשותיו.

ירא אלקים מרבים

אמנם כל ימיו היו הנהגותיו בהצנע לכת, אך דבר זה היה ניכר בעיקר לאחר שקיבל את האירוע מוחי והיה מרותק לכסא גלגלים ונהפך לאדם סיעודי. והקפיד על כל קוצו של הלכה ולא חיפש היתרים וקולות לעצמו. חשש מאד לגוף נקי, ולא חס על טרחתו והיו צריכים לטלטל אותו להגביהו ולהניחו ואכמ"ל עד כמה היה נזהר בזה. סיפר לי אבי מורי הר"ר אברהם שליט"א שפעם אחת היה צריך לירד בתשעה באב לעיר התחתית של טבריה, ולפתע הוא ראה את הרב זצ"ל הולך ברחובה של עיר כחום היום של חודש אב בטבריה, ופניו אדומות וכולו נוטף זיעה. אבי שאלו בבהלה להיכן הרב הולך? והרב השיבו בפשטות, לבית הקברות כפי שאיתא בשו"ע שהולכים על הקברים בת"ב. ודבר זה עשה במשך שנים לבדו בלי גבאים ובלי פרסומת, ולא עלה על דעתו לבקש מאחד מהידידים המרובים שלו, או מאחד מהמע־ ריצים המרובים שלו שיקחו אותו לביה"ק, אף שבוודאי ידע שבאם רק יבקש ייקחו אותו בחפץ לב. ומאותה שנה היה אבי מורי לוקח את הרב ברכב לבית הקברות כל ת"ב.

כמה חיזק בדרשותיו הנפ־ לאות. כמה דיבר על הכרת הטוב לבורא עולם. כמה דיבר על אמונה פשוטה. כמה חזר והזכיר בכל הזדמנות שנסתרים דרכי ה'. איננו ראויים לדבר אך לעצור במילין מי יוכל. מי יקצה בגבעות ומי יסתת בהרים. מי יחזקנו ומי יעודדנו מי ישקה הצאן ומי ירעה העדרים יתומים היינו ואין לנו מנחם! כי אף שהיה גר בטבריה, מצודתו והשפעתו החזקה הייתה פרושה והקרינה עד ירושלים, והרבה חי־ זוק קיבלנו רק מעצם הזכרת שמו והדיבור אודותיו.

היה ידוע בגאונותו העצומה ובבקיאותו המפולגת, באשר היה בור סוד שאינו מאבד טיפה. היה מרא דכולא תלמודא כולה, והיה ליבו כלב הארי בשני התלמודים. היה עונה מד' חלקי שולחן ערוך עם נושאי כליהם בלשון השו"ע והפוסקים. תלאה העט לתאר את ידיעותיו המופלגות. ומלבד זאת היה בקי נפלא בכל תחומי הס־ פרות, ראשונים אחרונים, ספרי מחשבה ומוסר ועד ספרי חסידות, ספר הזוה"ק היה שגור על לשונו. היה מצטט הרבה מהזוה"ק ואף היה משיב תשובות מהזוה"ק. זכו־ רני שפעם אחד מנכדיו שאלו מדוע היה הציווי לצלות את הקרבן פסח דווקא צלי אש? והוא השיב על אתר שבזוה"ק איתא משום שהשה היה עבודה זרה של מצרים וכתי' פסילי אלוהיהם תשרפו באש. כמו"כ היה מלא ובדוש בסיפורי צדיקים, והיה מלא הערצה והער־ כה לגדולי החסידות, והיה מספר נפלא מהנהגותיהם. וקיבל רבות מזקני חסידי טבריה, ואימץ לעצמו חלק מהנהגותיהם. למשל בחנוכה הראשון אחרי שקיבל את השיתוק, שהה בירושלים והיינו עולים אליו כל יום בהדלקת נרות. והוא היה שר את האנא בכח שבע פעמים כפי המנהג של אנא אנא וכו'. שא־ לתי אותו מנין השיר והניגון הזה? והוא ענה מרבי אהרן יוסף לוריא (בעל מחבר ספר עבודת פנים. שהיה זקנו באשר חמיו רבי אשר ורנר היה חתנו). היה גם בקי נפלא בהיסטוריה היהודית וידע עוב־ דות וביוגרפיה על גדולי ישראל מהדורות הקודמים. מרבני וגדולי ליטא ועד גדולי החסידות. באשר כל אורח נכבד שהגיע לטבריה וסיפר לו משהו, הכל נשאר חקוק אצלו, באשר לא היה אצלו מושג של שכחה. וכפי שהתבטאו עליו במליצה שהרב נולד בלי חוש הש־ כחה. בכל פעם שהגיע לפניו אברך יחסן נכד של אחד מגדולי ישראל מהדורות הקודמים, היה לרב משהו לספר על אחד מזקניו. פעם הגיע אליו רבי אברהם לנדינסקי שליט"א והרב שמע שהוא נכד של רבי אייזיקל מזדיטשוב והרב סיפר לו, שבגליציה היו יהודים שעשו התר מכירה לבתי החרושת שלהם לגוי, כדי שהמפעל יוכל לעבוד גם בשבת. הד"ח התיר את זה והדברי יחזקאל התנגד לזה בחריפות. רבי הלל מקולומיא היה מגיד שהיה מסובב על העיירות והיה מעורר על זה הרבה ולא כ"כ הצליח. פעם פגש רבי הלל את רבי אייזיקל מזידיטשוב ואמר לו בכאב ובדרי־ שה: הרבי הוא היחידי שיכול לתקן דבר זה! שאל אותו רבי אייזיקל איך אני יכול לתקן דבר זה. אמר לו רבי הלל שהרבי לא יברך את מי שעושה התר מכירה, אמר לו רבי אייזיק אתה אומר טהרם ברכם, ואילו בנוסח התפילה כתוב ברכם ואח"כ טהרם.

על כח זכרונו הנדיר תעיד העובדה הבאה. בערך בהיותו בגיל ששים אמר פעם לאבי מורי שליט"א שפעם כאשר היה רואה סימן לזיכרון או כאשר דיברו על איך לזכור, זה לא דיבר אליו. והוסיף, בעשר השנים האחרונות נתפס לי משהו בזיכרון.

ונציין מעט מזעיר מידיעתו המופלגת ומבקיאותו העצומה בכל מכמני התורה גם בסוגיות שאנשים פחות מכירים. סיפר לי חתנו הגאון רבי שלמה זלמן דרוק (אז היה אברך צעיר לימים, וכיום רבו של ביהמ"ד תל ארזה). בזמנו הוא היה נבחן במפעל הש"ס את המסלול של שבעים דף לחודש. והוא היה מתקשר פעם בשבוע לחמיו (הגרא"ד) והיה אומר לו איזה חידוש מהנלמד. והוסיף חתנו ואמר בהתפעלות כל מה שאומרים לו הוא ממשיך! בכל נושא ובכל ענין! כגון, מה שאמרת מתאים לדברי התרומת הדשן במקום פלוני, או סברא זו אומר החלקת מחוקק במקום אלמוני ויוצא מזה נפק"מ להלכה. והרב דרוק הוסיף, מדובר בהספקים גדולים ובהר־ בה חומר (לא מסכת אחת) והרב פשוט שולט בכל הד' חלקי שולחן ערוך! ועוד עובדה מעניינת, אחרי השיתוק עת הרב שהה בירושלים, מותש וחלש מרותק לכסא גלגלים מדוכא ביסורים, עשו אצלו מנין בשבתות. ויש לציין שהמנין היה מורכב מאברכים תלמידי חכמים חלקם מרביצי תורה חשובים. והיו קוראים שם את ההפטרה מתוך נביא הכתוב ע"ג קלף כמנהג הישיבות. שבוע אחד לא השיגו נביא והבעל מפטיר רצה לקרוא את הנביא בקול מתוך חומש. והרב מיד העיר ממקום מושבו המיוסר שאסור לצאת מהבעל קורא ושכל אחד יגיד את ההפטרה בלחש עם הבעל קורא, כיון שעיקר האיסור של דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם בע"פ נאמר לגבי להוציא את הציבור ושכך כתוב בתוס' בת־ מורה (י"ד ע"ב ד"ה דברים עי"ש). ויהי הדבר לחידוש ולפלא (ספר המודפס בדפוס לא נחשב לדבר שבכתב). סיפר הגאון רבי יהודה לזנובסקי שליט"א ראש כולל אור שמואל בירושלים: פעם פגשתי את הרב ושאלתי אותו שאלה נדי־ רה בהל' תפילין, דבר שלא מוזכר בשולחן ערוך, והרב השיב לי על אתר הבית יוסף מדבר מזה.

הייתה לו שנינות מיוחדת שזו־ רה בחן מיוחד. וכל סגנון דיבורו היו מלא בקסם. אחרי שלקה בשי־ תוק נכנס לבקרו הגה"ח רבי דניאל אלתר שליט"א. הרב היה מרותק למיטה, הושיט לו ידו לשלו' ואמר לו: צריך לקום בפניכם, אבל אני לא יכול! באותה הזדמנות אמר וואדט נפלא בשם זקני הרה"ח המופלג רבי יואל אשכנזי זצ"ל על הא דאיתא בתהלים צמאה לך נפ־ שי כמה לך בשרי בארץ ציה ועייף מבלי מים, כן בקודש חזיתיך. שהרבה פעמים כשאדם נמצא מחוץ לביהמ"ד נכספה וגם כלתה נפשו לחצרות ה'. אך אחרי הגיעו לביהמ"ד התשוקה יורדת לו, והוא מתעסק בדברים אחרים. ודוד המלך אמר צמאה לך נפשי ... בא־ רץ ציה ועייף. וכן בקודש חזיתיך כלומר גם אחרי שהגעתי לקודש כך עדיין חזיתיך- הנני משתוקק באותה דרגה שהייתי בארץ ציה ועייף. ואגב בשבת אח"כ הרב עשה לי מי שברך, ואמר לי כיון שטר־ חתי והבאתי לפניו את רבי דניאל הוא אמר לי וואדט מהסבא רבי יואל וגם עשה לי מי שברך. אמרתי לרב, לא טרחתי, נהניתי מכל רגע. והרב השיב: "אתה צריך להגיד מה שאתה צריך להגיד, ואני צריך לעשות מה שאני צריך לעשות". ואגב הרב סיפר לי בשם זקני רבי יואל שהיה אומר כל שמחת תורה בקידוש (שהיה בבית הרב, בא־ שר הוא היה החתן תורה) מדוע קוראים לחג שמחת תורה, היה מתאים לקרות לזה שמחת ישראל באשר ישראל שמחים על שסיימו את התורה. ואמר רבי יואל דאיתא בחז"ל שהקב"ה חזר עם התורה על כל האומות שיקבלוה ולא קבלוהו. ואיך הייתה נראית התורה אם עמון ומואב היו מקבלים אותה. התורה שמחה שישראל הם אלו שקיבלו אותה והם אלו שגמרו אותה. ואגב לאחר השיתוק נכנס לבקרו כ"ק מרן האדמו"ר מבאיאן שליט"א, וכהכרת הטוב שלח הרב את חתנו בשבת חנוכה להעמיד יין על השולחן בשמו, והכריזו בטיש הגאון רבי אברהם דב אויערבך הרב של טבריה שטעלט וויין.

פעם שבת בירושלים והיה צריך את המפטיר, נכנס לבית כנסת בו היה מתפלל בקביעות, וחיפש את הגבאי. ניגש אליו אב־ רך צעיר ואמר לו: הגבאי הקודם עזב את הארץ ואני התמניתי גבאי במקומו. הרב שאלו בחיוך, האם קיבלת עליך ייסורים באהבה? ומענין לענין, לטבריה היו מגיעים הרבה אורחים, ופעמים שהגבאי היה מכבד אותם בעליה, ועד המי שברך הגבאי היה עלול לשכוח את השם, והרב שהיה בעל קורא היה מזכיר את כל השם.

שנינותו המיוחדת והרגשי קודש שיקדו בו לא עזבו אותו גם בשכבו על ערש דווי. בימיו האח־ רונים עת כבר לא יכל לדבר ורצה שיניחו לו תפילין כתב על פתק עוטר ישראל בתפארה. זה היה המבט שלו על תפילין, גם בעת ששכב במיטה ללא יכולת לנוע.

וחשוב לציין שעיקר משאו ומתנו היה בלימוד התורה, והיה יגע בתורה. לא ידוע לנו מתי הלך לישון, אך מתי שהצענו לדירה שלו בקומה השלישית האור דלק וראו אותו ללמוד. ישב בדירה שלו לבד, מבלי שאיש יראה אותו. פשוט ישב ולמד לשם שמים גרידא, בלי חברותא רק עם שתי כליותיו היועצות חכמות!

מחדש נפלא

היה שופע דברי תורה נפלאים וערבים בסגנונו המיוחד, וכפי שהתבטא כמה פעמים שהוא אומר רק מה שנראה כפשוטו של מקרא. היה אמן ההגדה, והיה מוריד את הדברים בטעם מיוחד. והיה אומן הקולע אל השערה ולא יחטיא! היה מומחה מיוחד לתפוס בכל מקום את הנקודה המיוחדת (בש־ נים האחרונות הוציאו חתנו הרה"ג רבי אריה פישר ונכדו הרה"ג צבי אויערבך ששה ספרים מחי־ דושיו הנפלאים). ונעתיק כמה גרגרים מדבריו הנפלאים והער־ בים, בעיקר דברים ששמעתי ממנו ישירות.

אביו הגאון הגרש"ז נפטר בכ' אדר א' בשבוע של פרשת כי תשא, רבי אברהם הספידו ובין דבריו הביא את הפסוק מפרשת השבוע שהיה פרשת כי תשא ולא ידע משה כי קרן עור פניו וירא אהרן וירא בני ישראל ויירא מגשת אליו. ואמר: כל כלל ישראל ראו וידעו שפניו של משה רבינו קורנות, ורק משה רבנו שהיה עניו מכל האדם לא ידע מזה. כך אבי מורי הכ"מ כל כלל ישראל ידעו שהוא גאון הדור ופוסק הדור, ורק אבי מורי לא ידע מזה.

ומענין לענין: שנים אח"כ בעת שנפטר דודו הרה"ג רבי אברהם הורביץ זצ"ל (חתן רבי חיים לייב אויערבך וגיסו של אביו של רש"ז) בעל הארחות רבנו (ספר שכולו מהנהגת מרן הקהילת יעקב וחו־ זון איש). עשו עליו הספד בכולל חזון איש, והרב זצוק"ל היה אחד מהמספידים. והיה זה בשבוע של פרשת פנחס והזכיר הרב את דברי רש"י בפרשה עה"פ וידבר משה אל ה'... יפקד ה' איש על העדה - כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל. וזהו שאמר שלמה נוצר תאנה יאכל פריה. והק' מדוע המשילו את יהושע דווקא לתאנה ולא לשאר פירות. וביאר דאיתא במסכת פאה שאחד מהתנאים של חיוב בפאה זה לקיטתו כאחת, דהיינו שהפירות נגמרים יחד ומלקטים אותם בפעם אחת. לאפוקי תאנים שאינם מתבשלים יחד ומלקטים אותם בכמה זמנים, שהם פטורים מפאה. ואמר הרב, לאדם רגיל יש סדר לימוד מסודר משעה פלונית ועד שעה פלונית ואח"כ הולך לביתו. אבל יש אדם שאין לו זמן מיוחד ללמוד אלא כולו משועבד לרבו. וזהו המשל לתאנה שאין לה זמן מיוחד. ודבר זה היה אצל יהושע שהיה כל כולו משועבד לרבו וכאשר עלה משה להר סיני המתין לו ארבעים יום וארבעים לילה בתחתית ההר שמיד כש־ משה ירד מההר יהיה אצל רבו. ואמר הרב זצ"ל שאצל הנפטר רבי אברהם הורביץ זצ"ל הייתה הבחינה הזאת. שהיה עוקב אחרי הסטייפלער ולומד מהנהגתו בכל עת ובכל זמן, ללא זמנים מוגב־ לים. בבדיקת חמץ, ובביעור חמץ, ובליל הסדר. כל השנה כולה בכל זמן ועת שהיה מה ללמוד ממנו היה יושב אצלו, ורושם את הנהגותיו. ודפח"ח וש"ר.

ונעבור לפנינה יקרה שאמר בעת שמחת חנוכת בית המדרש בטבריה. הבית המדרש היה ישן ומוזנח באשר טבריה לא הייתה מקום של עשירים, וכל הריהוט היה דל ומט ליפול. והוא בנה והר־ חיב את הבית מדרש וציפה אותו באבני שיש, אך מבחוץ השאיר כמה שורות של אבנים שחורות בסגנון הישן. ובחנוכת הבית אמר איתא בגמ' בבא בתרא (ד' ע"א) שהורדוס המלך בנה את ביהמ"ק באבני שיש, ורצה לצפותם בזהב, אמרו לו רבנן תשאיר את זה כך, שזה יותר יפה שזה נראה כגלי הים. ואמר הרב צריך לדעת, מי הם גלי הים? כל השומעים נשארו פעורי פה, באשר לא הבינו את כוונתו. והרב השיב מיד איתא במדרש שיר השירים רבה צהלי קולך בת גלים בת האבות הקדושים שמעשיהם מרובים כגלי הים! הרי לנו מי הם גלי הים, כשיהודי עלה לירושלים וראה את אבני השיש הנראים כגלי הים הוא נזכר באבות הק' שמע־ שיהם